ĐÁNH GIÁ DU LỊCH BỀN VỮNG

HỌC PHẦN 2

2.1 PHÂN TÍCH SWOT

Nhu cầu đánh giá

Thực hành phân tích SWOT

2.2 TIẾN TRÌNH ĐÁNH GIÁ VÀ CHẨN ĐOÁN

Thành lập đoàn đánh giá
Những thông tin cần thiết
Cách thu thập các thông tin cần thiết
Điểm điển cứu: Đánh giá vùng biển Tanzania

2.3 THU THẬP THÔNG TIN TỪ NHỮNG NGƯỜI KHÁC

Câu hỏi hướng dẫn việc đánh giá
Công cụ/phương pháp thu thập thông tin từ những người khác
Thảo luận nhóm
Khảo sát dân địa phương
Community mapping meetings

2.4 THỐNG KÊ CÁC ĐIỂM THU HÚT

Thực hành đánh giá các điểm thu hút

2.5 NĂNG LỰC VÀ CƠ SỞ HẠ TẦNG

Thực hành đánh giá năng lực và cơ sở hạ tầng

2.6 ĐÁNH GIÁ DẤU VẾT CỦA DU LỊCH

Những lợi ích môi trường
Tác động đến môi trường
Nguồn thông tin
Sử dụng ma trận dấu vết

Lời cảm ơn

Phần lớn các nội dung sau được trích đoạn và điều chỉnh từ:

Christ, Costas, Oliver Hillel, Seleni Matus, and Jamie Sweeting. 2003. *Tourism and Biodiversity, Mapping Tourism's Global Footprint.* Conservation International and UNEP, Washington, DC, USA.

Drumm, Andy and Moore, Alan. 2005. *An Introduction to Ecosystem Planning*, Second Edition. The Nature Conservancy, Arlington, Virginia, USA.

Gutierrez, Eileen, Kristin Lamoureux, Seleni Matus, Kaddu Sebunya. 2005. Linking Communities, Tourism, & Conservation: A Tourism Assessment Process - Tools and Worksheets. Conservation International and the George Washington University.

IUCN 2004. *Managing Marine Protected Areas: A Toolkit for the Western Indian Ocean.* IUCN Eastern African Regional Programme, Nairobi, Kenya.

United States Department of the Interior. Sept. 1997. The Visitor Experience and Resource Protection (VERP) Framework: A Handbook for Planners and Managers. National Park Service, Denver Service Center.

Tổng quan

Bước đầu tiên trong chương trình lập kế hoạch du lịch bền vững là đánh giá những gì mà vùng của Bạn có để cung cấp cho du khách, hỗ trợ cho những nhu cầu và mong đợi của du khách theo cách mà vừa có thể bảo vệ được môi trường, bảo tồn văn hoá và đồng thời cũng có tính thực tế về giá trị kinh tế.

Câu hỏi đầu tiên là xác định địa điểm lý tưởng nhất cho du lịch bền vững. Phương pháp đánh giá SWOT, xác định những điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và những mối đe doạ từ cộng đồng, sẽ giúp trả lời câu hỏi. Nếu du lịch bền vững được thuyết phục cao hơn nữa, lúc đó bắt đầu hình thành một nhóm đánh giá địa điểm và những tiềm năng du lịch của vùng. Những thông tin quan trọng của vùng bao gồm các nguồn lợi tự nhiên, văn hoá, hiện trạng của khu bảo tồn biển và chính trị, các quan tâm về ngành du lịch, dạng du khách, cơ sở hạ tầng và bất cứ những thông tin về thị trường và quảng cáo ở trong vùng.

Nhóm lập kế hoạch có thể thu thập những thông tin bằng cách sử dụng nhiều công cụ/phương pháp khác nhau như: lập bản đồ và các trang thiết bị hiện có; đóng vai trò là du khách để tham quan khu bảo tồn; nói chuyện với cư dân địa phương, các nhà tổ chức/điều hành tour du lịch và du khách; thực hiện khảo sát và phỏng vấn; lập bản đồ cộng đồng thông qua các buổi họp tập trung; tổ chức các cuộc họp, hội thảo để tập trung tất cả các bên liên quan với nhau. Trong quá trình khảo sát, nên mời nhiều bên liên quan tham gia càng tốt, đặc biệt là cộng đồng địa phương và các nhà tổ chức/điều hành tour du lịch.

Trong học phần này, Bạn sẽ phát triển và sử dụng một số công cụ/phương pháp thực hiện tại vùng của Bạn và bắt đầu đánh giá những tiềm năng của vùng về du lịch bền vững.

Mục tiêu huấn luyện

- ✓ Hiểu tầm quan trọng của việc đánh giá trong quá trình lập kế hoạch du lịch bền vững
- ✓ Biết những thông tin cần thu thập và những công cụ/phương pháp nào giúp bạn thu thập những thông tin này
- ✓ Soạn thảo một danh sách gồm những câu hỏi đánh giá mà Bạn muốn trả lời cho vùng của Bạn
- ✓ Học cách ghi nhận những hiểu biết của cộng đồng về những nguồn lợi ở bên trong và xung quanh khu bảo tồn biển

- ✓ Làm quen khảo sát cộng đồng, thảo luận nhóm và những công cụ/phương pháp khác được sử dụng để thu thập thông tin từ các thành viên cộng đồng và các bên liên quan khác về các tập tính, những vấn đề ưu tiên và những ý kiến đóng góp của họ.
- ✓ Phát triển việc khảo sát du khách cho vùng của Bạn
- ✓ Thực hiện đánh giá về cơ sở hạ tầng và những điểm thu hút tại vùng của Bạn

Kế hoạch huấn luyện

2.1 Phân tích SWOT

Nhu cầu đánh giá

Trong học phần trước, chúng ta đã thảo luận về những khái niệm cơ bản về du lịch bền vững, những lợi ích và đe doạ của nó đến khu bảo tồn biển và cũng có những nhìn nhận về du lịch bền vững trong các khu bảo tồn biển ở khu vực Đông Nam Á. Làm thế nào để chúng ta có những bước vững chắc để biến những nhận thức này thành thực tế? Một chương trình du lịch bền vững cần phải được lập kế hoạch một cách cẩn thận để được thành công. Quá trình lập kế hoạch cần bao gồm đánh giá tổng thể tất cả những vấn đề mà khu bảo tồn biển và cộng đồng địa phương có thể cung cấp cho du khách như: thống kê về khả năng thu hút du khách và cơ sở hạ tầng, phân tích về nhu cầu, tính hiệu quả của thị trường và các thành phần về kinh tế - xã hội. Hơn thế nữa, việc đánh giá cũng cần phải quan tâm đến các vấn đề về bảo tồn và những tác động xấu khác mà du lịch có thể tạo ra.

Mục đích của việc đánh giá là để xác định rằng việc phát triển du lịch có thể đóng góp vào công tác bảo tồn và xoá đói giảm nghèo, duy trì các tiêu chí phát triển biền vững, nhận được sự hỗ trợ của cộng đồng và tính thực tế về giá trị kinh tế.

Bắt đầu bằng việc tìm hiểu các công cụ/phương pháp cho việc đánh giá ban đầu về những điểm mạnh và yếu của cộng đồng. Công cụ/phương pháp phân tích SWOT có thể giúp chỉ ra rằng du lịch bền vững có nên được thực hiện cho cộng đồng và khu bảo tồn biển này hay không.

Phân tích SWOT là gì?

SWOT là công cụ/phương pháp phân tích những điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và những đe doạ (Trong tiếng Anh được viết tắc từ: **S**trengths, **W**eaknesses, **O**pportunities và **T**hreats). Đây là một khung lập kế hoạch mà thông qua đó các cộng đồng có thể nêu lên những ưu tiên, xác định mối quan tâm về du lịch như là một trong những hoạt động triển vọng cho việc tạo thu nhập, sự sẵn sàng của cộng đồng cho việc phát triển và họ có thể thể hiện những lo lắng về việc phát triển du lịch. Đây là một bước hữu ích nhất ***trước khi bước vào đánh giá chi tiết***.

Tại sao lại thực hiện phân tích SWOT?

Sự tham gia và hỗ trợ của cộng đồng trong việc thiết kế và thực hiện kế hoạch du lịch bền vững là điều cần thiết cho sự thành công lâu dài của chương trình. Một chương trình du lịch bền vững cần phải quan tâm cả những giá trị du lịch cho cộng đồng như về kinh tế, xã hội, chính trị, văn hoá và môi truờng. Và cộng đồng cũng được tham gia ở tất cả các cấp độ của chương trình. Sự tham gia của cộng đồng sẽ tạo ra một nền tảng vững chắc cho việc phát triển chương trình bền vững, nhưng cần phải có những chia sẻ lợi ích cho cộng đồng để đảm bảo được sự hỗ trợ dài lâu cho chương trình.

Làm thế nào để thực hiện phân tích SWOT

Tài liệu 2.1 - Biểu đồ phân tích SWOT

Tài liệu 2.2 - Những câu hỏi phân tích SWOT

Thông thường việc phân tích SWOT được thực hiện bởi các thành viên của cộng đồng địa phương cùng với sự hướng dẫn của nhóm đánh giá. Các thành viên của cộng đồng nên được tham gia để tạo ra được những bức tranh chân thật về cả cộng đồng mình. Đảm bảo là trình độ khác nhau ở các mức độ khác nhau không làm cản trở sự tham gia của các thành viên như việc viết lách thông qua các cuộc thảo luận, biểu bảng.

Một ví dụ về biểu đồ SWOT:

Khi sử dụng biểu đồ SWOT, các thành viên cộng đồng có thể biểu diễn được những điểm mạnh và yếu từ nội tại và những cơ hội, đe doạ từ ngoại cảnh mà có thể sẽ tác động đến sự thành công khi phát triển du lich trong cộng đồng của họ. Sự xem xét về các bản đồ và hướng dẫn có thể giúp cung cấp những cảm nhận về các mối quan hệ giữa cộng đồng và các nguồn lợi xung quanh.

Điểm mạnh, điểm yếu "nội tại": đề cập đến những thực tế mà có thể tác động đến cộng đồng và các thành viên cộng đồng có thể điều khiển trực tiếp. Ví dụ: điểm mạnh như việc quản lí tốt khu bảo tồn biển hoặc điểm yếu như việc thiếu các giao tiếp qua lại giữa các bên liên quan đến du lịch địa phương.

Cơ hội và đe doạ "ngoại cảnh": đề cập đến các thực tế mà có thể tác động đến cộng đồng hoặc các thành viên cộng đồng mà không thể điều khiển trực tiếp. Ví dụ: Cơ hội - giao thông thực tế của quốc gia hoặc đe doạ - tính không bền vững về chính trị của quốc gia.

Khi các phần trên biểu đồ được điền đầy đủ, nhóm đánh giá có thể phân tích kết quả và có sự tham gia của các thành viên để chọn ba điểm ưu tiên cao nhất của mỗi phần. Như thế sẽ loại được những vấn đề không nổi cộm.

Phân tích SWOT có thể giúp nhóm đánh giá phát hiện các khía cạnh sau:

- **Các vấn đề ưu tiên** liên quan đến các điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và đe doạ và làm thế nào để cân bằng hoặc vượt qua được các vấn đề này.
- **Khả năng giao tiếp của cộng đồng**.
- **Các thuộc tính cơ bản** của những thành viên tham gia – ưu điểm và khuyết điểm?
- **Khả năng và tính liên kết của họ với nhau.**
- **Cơ cấu chính trị và chính quyền** của vùng. Điều này có thể giúp xác định những điểm có thể đàm phán và độ tin cậy của việc đàm phán giữa cộng đồng và chính quyền địa phương.

Quyết định cuối cùng sẽ phản ánh được sự sẵn sàng của cộng động trong việc phát triển du lịch. Nhóm đánh giá có thể đề xuất một trong ba hành động sau:

1. **Không nên tiếp tục thực hiện phần còn lại của chương trình đánh giá** (như do hiên tại, việc phát triển du lịch bền vững không phải là hướng đi thực tế cho cộng đồng hay khu bảo tồn biển này)
2. **Có thể thực hiện một phần;**
3. **Có thể thực hiện toàn bộ chương trình.**

Nếu quyết định là tiếp tục thực hiện thì nhóm đánh giá sẽ cần phải xác định những bên liên quan địa phương quan trọng nào có thể giúp đỡ tham gia.

Thực hành: phân tích SWOT

Sử dụng biểu đồ SWOT và thực hành theo nhóm nhỏ để phân tích khu bảo tồn biển của Bạn. Khi thực hiện phân tích SWOT này, Bạn cần đặt mình đóng vai trò là nhóm đánh giá để phân tích kết quả và xác định 3 vấn đề ưu tiên cao nhất trong mỗi phần. Trình bày trước lớp về kết quả của nhóm.

2.2 Tiến trình chẩn đoán và đánh giá

Thành lập nhóm đánh giá

Khi Bạn đã quyết định rõ ràng (thông qua việc phân tích SWOT hoặc những công cụ tương tự khác) rằng du lịch bền vững đang được điều tra có giá trị trong khu bảo tồn và cộng đồng địa phương của Bạn, bước tiếp theo của quá trình phân tích là khu bảo tồn có thể cung cấp những tiềm năng nào cho du khách và nó có phải là du lịch bền vững hay không và tính khả thi về tài chính và hậu cần của nó như thế nào.

Lập kế hoạch là một thách thức rất phức tạp và nên được thực hiện bởi *một nhóm đa ngành*. Cần phải suy nghĩ cẩn thận để chọn ra các thành viên tham gia đánh giá và đảm bảo là nhóm có đầy đủ những kỹ năng, kiến thức và chuyên môn cần thiết để soạn thảo và hướng dẫn thực hiện việc lập kế hoạch.

Nhóm hạt nhân nên bao gồm:

- **Trưởng nhóm/người lập kế hoạch** (là người có thể lãnh đạo nhóm trong suốt cả quá trình đánh giá)
- **Người ra quyết định** (nhà quản lý hoặc người giám sát khu bảo tồn)
- **2-3 cán bộ/chuyên gia kinh nghiệm** về bảo tồn biển.

(Chúng ta có thể xem nhóm nhỏ hạt nhân này như là “nhóm đánh giá” hoặc “nhóm lập kế hoạch”.)

Điều quan trọng là tất cả các thành viên này đều là một phần của nhóm hạt nhân. Bên cạnh nhóm hạt nhân còn có thể có thêm các chuyên gia tư vấn tham gia vào một số giai đoạn trong quá trình phát triển kế hoạch).

Những điểm nhấn cho việc hình thành nhóm hạt nhân
Các nhân viên khu bảo tồn biển nên đóng vai trò chính trong việc phát triển kế hoạch du lịch bền vững của khu bảo tồn, bởi vì họ sẽ là người chịu trách nhiệm thực hiện kế hoạch này. Nếu muốn bảng kế hoạch thành công thì điều quan trọng là nhóm lập kế hoạch phải giúp cho nhân viên hiểu và làm chủ được bảng

kế hoạch này.

Việc soạn thảo bảng kế hoạch có thể chiếm rất nhiều thời gian và công sức. Trước khi bắt đầu việc lập kế hoạch, người quản lí và nhân viên khu bảo tồn biển cần phải nhận biết được những đòi hỏi về lượng công việc thực hiện trong tương lai, sẵn sàng và có thể thực hiện những cam kết về thời gian. Cam kết này cần phải được thực hiện mạnh mẽ xuyên suốt cả quá trình lập kế hoạch. Nếu những thành viên trong nhóm không tham gia vào các buổi họp hoặc không thực hiện các công việc được giao hoặc bỏ nhóm, thì những cơ hội cho việc lập kế hoạch sẽ bị sụp đổ. (khả năng của những người cam kết tham gia vào nhóm có thể xem là một trong những tiêu chí để chọn lựa các thành viên của nhóm.)

Nhóm hạt nhân chỉ nên từ 3-7 thành viên, bao gồm nhiều lĩnh vực và có đại diện của nhân viên và quản lí của khu bảo tồn biển. Kể từ khi có nhiều chi tiết đưa ra định hướng cho nhóm, điều cần thiết là có nhà quản lí khu bảo tồn biển – là người có quyền ra quyết định – tham gia trong nhóm. Ví dụ như khi nhà quản lí không thể tham gia thì người trợ lí nên tham gia. Nhưng sau đó thì cần phải báo cáo những nét chính lại cho nhà quản lí về tình hình của quá trình nhằm tránh những bất ngờ.

Nhóm hạt nhân nên dựa vào những chuyên gia tư vấn để hỗ trợ thêm những kỹ năng và kinh nghiệm. Số lượng và lĩnh vực chuyên môn của chuyên gia tư vấn, thời gian mà họ tham gia vào nhóm sẽ giao động phụ thuộc vào nhu cầu, khả năng của nhóm hạt nhân và những đặc điểm của khu bảo tồn biển. Một số chuyên gia tư vấn có thể là từ bên ngoài khu bảo tồn biển như từ các sở, các bên liên quan và các cơ quan nghiên cứu.

Để thực hiện đánh giá du lịch bền vững, nhóm lớn (bao gồm nhóm hạt nhân và các chuyên gia tư vấn) nên bao gồm các lĩnh vực:

- Phát triển du lịch;
- Phân tích kinh doanh và nghiên cứu thị trường;
- Lịch sử và di sản văn hoá địa phương;
- Động vật hoang dã, thực vật và những nguồn lợi tự nhiên khác của địa phương;
- Môi trường và bảo tồn đa dạng sinh học;
- Phát triển kinh tế - xã hội ở các vùng nông thôn;
- Du lịch địa phương, vùng hoặc/và quốc tế.

Sau mỗi lần, nhóm hạt nhân sẽ nhận được những đóng góp của các chuyên gia tư vấn về:

- Quản lí nguồn lợi
- Giáo dục
- Khoa học xã hội

- Hệ thông thông tin địa lí
- Sự tham gia của cộng đồng
- Duy trì các khu bảo tồn biển
- Quản lí về quyền trao nhượng (đất đai, tài sản)
- Kiến trúc phong cảnh
- Viết/chỉnh lí
- Lập kế hoạch cộng đồng
- Hướng dẫn thảo luận
- Lưu giữ các điểm lịch sử

Nhóm hạt nhân sẽ sắp xếp các cuộc họp và các hoạt động để khuyến khích sự tham gia của càng nhiều bên liên quan càng tốt. Các tổ chức cộng đồng địa phương, các nhà tổ chức/điều hành tour và chính quyền địa phương cũng nên được mời tham gia. Có một số đại diện có những vị trí, phương tiện tốt, họ sẽ cung cấp chỗ ở, giao thông hoặc có thể hỗ trợ tài chính cho nhóm hạt nhân hoặc có thể cả nhóm lớn (bao gồm chuyên cgia tư vấn). Về lý do thực hành, nhóm hạt nhân sẽ thường thực hiện những đánh giá chi tiết, các công việc hành chính và tổ chức các cuộc họp lập kế hoạch, những nhóm lớn (bao gồm các chuyên gia) cần được tham gia trong suốt cả quá trình.

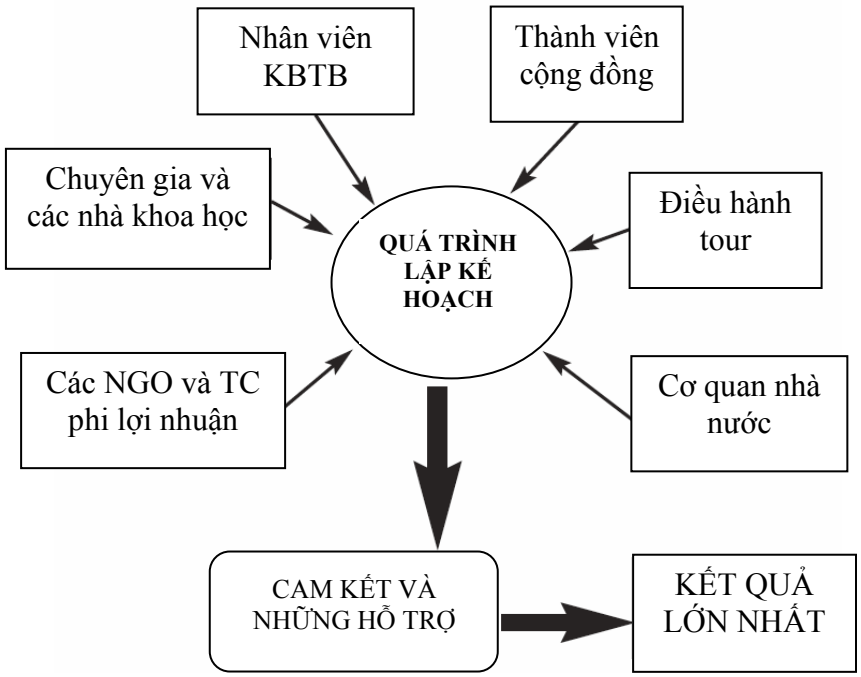

Nguồn: Drumm & Moore 2005

Các thành viên của cộng đồng địa phương nên được tham gia ngay từ đầu, nếu có thể, vào trong nhóm hạt nhân. Sự hỗ trợ chủ động của cộng đồng địa phương

là cần thiết cho sự thành công của bất kỳ một chương trình du lịch bền vững nào.

Khi nhóm hạt nhân tập trung các thành viên cộng đồng tham gia thì cần lưu ý về vấn đề giới. Ghi nhớ là có một vài cộng đồng có sự phân chia vai trò và trách nhiệm khác nhau tuỳ thuộc vào giới. Nhóm hạt nhân cần phải tôn trọng những nét truyền thống của địa phương. Đây cũng là thời điểm đảm bảo để mọi người có cơ hội được tham gia vào thảo luận. Ví du: đối với những vấn đề nhạy cảm về giới, thì ai là người hoàn toàn phù hợp để đại diện và chỉ ra các vấn đề này?

Nhóm hạt nhân nên quyết định cuối cùng về người đại diện phù hợp nhất và dựa trên những nguyên nhân "bản địa" nào. Tuy nhiên, người được lựa chọn nên có những khả năng và kinh nghiệm như sau:

- Khả năng giao tiếp với các thành viên cộng đồng và du khách
- Khả năng lắng nghe, hiểu và diễn đạt những giá trị, mối quan tâm và quan điểm
- Khả năng xây dựng các mối quan hệ và tạo ra môi trường thân thiện và tin cậy.
- Được cộng đồng tôn trọng hoặc có ảnh hưởng đến cộng đồng

Thực hành: thành lập nhóm đánh giá

Làm việc theo nhóm nhỏ từ mỗi khu bảo tồn, có 15 phút để quyết định Bạn cần những ai tham gia vào nhóm đánh và lập kế hoạch cho phát triển du lịch bền vững trong khu bảo tồn. Bạn cần ai tham gia vào nhóm nhỏ (nhóm hạt nhân)? Bạn muốn mời những chuyên gia tư vấn và những thành viên cộng đồng nào tham gia vào nhóm lớn?

Sau đó mỗi nhóm sẽ trình bày về "nhóm mơ ước" cho cả lớp (trong vòng 5 phút) và mô tả tại sao Bạn muốn có những người này. Nhớ là đề cập đến tiêu chí về "khả năng và kinh nghiệm" như trình bày trong trang trước.

Những thông tin nào là cần thiết?

Tài liệu 2.3 - Thống kế các thông tin

Nhóm đánh giá có thể thực hiên thống kê về những gì mà khu bảo tồn biển có thể cung cấp cho du khách và tính khả thi về kinh tế cũng như trách nhiệm về văn hoá và môi trường của các hoạt động du lịch này. Nhóm của Bạn có thể mong muốn nghiên cứu các khía cạnh ở vùng của Bạn được mô tả chi tiết trong

tài liệu kèm theo. Tất cả các chủ đề này có cần thiết cho vùng của Bạn không? Các chủ đề khác có nên được đưa vào nghiên cứu không?

Thống kế về các điểm thu hút – là những nam châm để lôi kéo du khách đến các điểm này. Đó chính là những phong cảnh đẹp, các loài sinh vật thú vị, các sự kiện văn hoá (lễ hội âm nhạc…) và những khu vực thuận lợi cho những hoạt động nhất định (như bơi lặn…).

Thống kê các dịch vụ và cơ sở hạ tầng – cơ sở hạ tầng, giao thông đi lại, nơi lưu trú, thức ăn và những dịch vụ cơ bản khác có thể là rào cản cho việc phát triển các điểm du lịch, cho dù có những điểm thu hút độc đáo.

Nhu cầu thị trường—tiềm năng thị trường được xác định bởi việc đánh giá xu hướng du lịch và thông tin về du khách. Dựa vào những hồ sơ địa lý, việc đánh giá này sẽ phân tích các mối quan tâm du lịch đến các điểm đến và xác định những thị trường du lịch hiện tại và trong tương lai.

Cạnh tranh — đánh giá về sự cạnh tranh trong vùng có thể giúp cho điểm du lịch có được ý tưởng rõ ràng về những đối thủ cạnh tranh đang làm gì, làm thế nào để cạnh tranh với các điểm du lịch của địa phương khác. Đồng thời cũng quan tâm đến những điểm trên toàn cầu, nơi có những sản phẩm tương tự, vì họ cũng cạnh tranh cho cùng một dạng khách du lịch.

Năng lực về thể chế và con người — Du lịch là ngành lấy con người làm trung tâm và phụ thuộc vào chất lượng các dịch vụ từ những nhà quản lý và nhân viên đã được đào tạo.

Các yếu tố về văn hoá và kinh tế - xã hội — các thuộc tính và mong đợi của cộng đồng, nhu cầu phát triển và mức độ ưu tiên đều rất quan trọng cho việc tập trung năng lực hỗ trợ du lịch và tạo ra các mối giao lưu tích cực giữa cư dân địa phương và du khách.

Các tác động về bảo tồn và "dấu vết" sinh thái —Bước quan trọng là đánh giá các tác động tiềm năng, bao gồm cả mặt tích cực và tiêu cực của việc phát triển du lịch đến đa dạng sinh học và môi trường.

Trong phần sau của học phần này, Bạn sẽ có cơ hội thảo luận về những chủ đề mà có thể áp dụng vào vùng của Bạn.

Làm thế nào để thu thập các thông tin

Tài liệu 2.4 – Các nguồn thông tin

1. Xem xét các tài liệu hiện có

Một trong những bước đầu tiên của nhóm lập kế hoạch là thu thập và xem xét các tài liệu hiện có về khu bảo tồn biển mà cần thiết cho du lịch. Bao gồm:

- Kế hoạch quản lí chung
- Các văn bản, tài liệu về chính trị và luật pháp cần thiết
- Các nghiên cứu khoa học
- Những thống kê về động vật hoang dã
- Những khảo sát và hồ sơ về du khách
- Các thống kê về du lịch trong khu bảo tồn biển và các vùng lân cận
- Phân tích xu hướng du lịch của quốc gia

2. Thực địa

Hiểu biết một cách đầy đủ về vùng là yếu tố cơ bản có tính khả thi cho việc phát triển kế hoạch du lịch bền vững. Nhóm lập kế hoạch cần phải có cái nhìn tổng thể về khu bảo tồn biển và tất cả những gì có thể tác động đến việc phát triển du lịch bền vững.

Trước hết, nhóm của Bạn cần phải **làm quen với những nét chính** về khu bảo tồn biển, những nơi có những đặc điểm về văn hoá và tự nhiên đặc biệt, những vùng có tiềm năng cho du khách và cơ sở hạ tầng khác ở bên trong hoặc xung quanh khu bảo tồn. Các bản đồ, các ảnh chụp từ trên không, các ảnh chụp vệ tinh và những số liệu về hệ thống thông tin địa lý hiện có có thể sẽ giúp ích rất nhiều. Các trang web về các bản đồ ảnh vệ tinh (như Google Earth) cũng có thể giúp bổ sung những điểm còn thiếu.

Tiếp theo, nhóm nên tham quan khu bảo tồn biển với vai trò và tư tưởng là du khách. Nhóm nên tham quan tất cả các điểm mà được xem là tiềm năng cho du du lịch bền vững. Nên nhớ là du khách có thể là bất kỳ dạng nào, từ du khách "ba lô" là những người thích cắm trại và đi bộ, cho đến những du khách cao cấp là những người muốn ở trong những khách sạn hoặc những nhà nghỉ tiện nghi. Thông thường, người trợ lý nghiên cứu có thể thực hiện khám phá những điểm này đầu tiên bằng cách chụp hình và ghi lại một cách chi tiết, để có thể sắp xếp và giúp cho nhóm. Những thông tin này sẽ xác định những vùng cần thiết để có những khảo sát sâu hơn và có thể lập thành lộ trình sơ khai những vùng được nghĩ là tiềm năng. Nhóm này nên thực hiện một số **chuyến đến vùng này với tư cách được xem như là du khách - họ sẽ ở trong những khách sạn địa phương, sử dụng các thử nghiệm về đi bộ, leo núi khám phá và những cơ sở hạ tầng hiện có khác**. Nhóm nên hỏi một số câu hỏi như sau:

- Cần thời gian bao lâu để đi từ điểm này đến điểm khác?
- Có thể đi vào trong khu bảo tồn biển được không? Có thể đi vào những điểm trong khu bảo tồn biển không?
- Những nhà nghỉ, khách sạn tiềm năng ở đâu?
- Những điểm thu hút chính ở đâu?
- Những hoạt động nào mà du khách có thể tham gia vào?
- Những khó khăn gì?
- Có an toàn không?
- Có tiện nghi không?

Cần có những chú ý thêm về những vùng hiện có, những điểm dành cho du khách hiện tại và tiềm năng, những cơ sở hạ tầng khác như các trạm bảo vệ, các vùng ven biển, các đồi, núi, các điểm cắm trại, các cổng vào, hồ, suối …

Thảo luận: Những kinh nghiệm về du lịch trong vùng Đông Nam Á của Bạn

Mỗi thành viên trong nhóm của Bạn lần lượt mô tả những nét chính về những vùng biển của khu vực Đông Nam Á mà Bạn đã từng tham quan và nêu lên Bạn thích những gì nhất?. Bạn đã tham quan và lưu trú trong các địa điểm dành cho khách du lịch chưa? Bạn có nghĩ rằng mình có một số sáng kiến tốt về những gì mà những điểm du lịch này đã cung cấp cho du khách, như các hoạt động, chỗ lưu trú thu hút du khách? So sánh những kinh nghiệm của Bạn với những thành viên khác trong nhóm thảo luận.

3. Thu thập thông tin từ những người khác

Bước tiếp theo trong quá trình đánh giá du lịch bền vững là bắt đầu thu thập những thông tin từ càng nhiều bên liên quan càng tốt, như: dân địa phương, du khách, các nhà điều hành/tổ chức tour, và những bên liên quan khác. Có một số phương pháp khác nhau để thu thập những thông tin này, có thể từ những trao đổi thông thường cho đến những chuyến khảo sát có kế hoạch cụ thể, các bảng phỏng vấn, thảo luận nhóm, lập bản đồ và một số phương pháp khác. Những phương pháp này đều rất hữu ích cho việc đánh giá du lịch bền vững. Chúng ta sẽ khám phá chi tiết trong phần tới của học phần này.

Điểm điển cứu: Đánh giá vùng biển Tanzania

Tài liệu 2.5 – Hiệp hội quản lí vùng biển Tanzania

Vào năm 2001, Hiệp hội quản lí vùng biển Tanzania đã thực hiện đợt đánh giá tổng thể về những tiềm năng cho du lịch bền vững dọc theo vùng biển Tanzania. Cũng như các quốc gia trong khu vực Đông Nam Á, Tanzania đón nhận một lượng du khách lớn, nhưng chưa có những kế hoạch điều phối hoặc những đánh giá đầy đủ về những tiềm năng của vùng biển có thể thu hút du khách. Nhóm công tác du lịch ven biển đã đi đến tất cả các vùng ven biển của Tanzania để thu thập 3 phần chính: các *điểm thu hút*, các điểm *lưu trú* và *khả năng du khách đến được*. Nhóm đã xác định từng điểm, nơi có những nét độc đáo nằm gần nhau và có thể dùng để phát triển du lịch bền vững bằng cách cải thiện về các nới lưu trú và các khu vực có khả năng du khách đến được. (Xem chi tiết trong tài liệu được phát. Khi đọc tài liệu, Bạn cần suy nghĩ những công cụ/phương pháp nào mà nhóm đánh giá đã sử dụng và nó có thể sẽ hữu ích cho việc đánh giá tại vùng của Bạn). Cách tiếp cận này sẽ đưa ra một số công cụ/phương pháp mà chúng ta sẽ thảo luận dưới đây và các biểu diễn làm thế nào mà du khách có thể xác định những điểm độc đáo trên diện rộng và tại những vùng xung quanh, liên kết một cách hoàn thiện để thu hút du khách. Những cách tiếp cận này có thể áp dụng trực tiếp vào khu vực Đông Nam Á, như chúng ta thấy dưới đây.

2.3 Thu thập thông tin từ những người khác

Các câu hỏi hướng dẫn cho việc khảo sát

Tài liệu 2.6 – Các câu hỏi hướng dẫn cho việc khảo sát

Thảo luận: Những câu hỏi nào mà Bạn cần để hỏi?

Theo nhóm nhỏ của từng khu bảo tồn, sử dụng 20 phút để thảo luận về những câu hỏi nào cần hỏi khi Bạn phỏng vấn, khảo sát, trò chuyện… Tham khảo tài liệu "Những câu hỏi hướng dẫn cho việc khảo sát" để có thêm những sáng kiến, nhưng lưu ý là không được sử dụng toàn bộ bảng câu hỏi này - Bạn có thể phát triển thêm một số câu hỏi quan trọng khác đối với vùng của Bạn.

Lưu ý là có các bên liên quan khác nhau mà Bạn cần thu thập thông tin – Cộng đồng địa phương, các nhà điều hành/tổ chức Tour, du khách… Những câu hỏi nào là quan trọng nhất đối với mỗi bên liên quan? Nếu có thể thì đặt 3 câu hỏi cho từng bên liên quan (cư dân địa phương, nhà điều hành Tour, du khách). Những câu hỏi đó là gì?

Sau đó, cả nhóm thảo luận với nhau (10 phút).

Cho một đánh giá đầy đủ, Bạn sẽ cần thu thập thông tin trên các lĩnh vực sau:

Nguồn lợi tự nhiên
Lĩnh vực này bao gồm cả những khía cạnh về các nguồn lợi tự nhiên của khu bảo tồn biển - Địa lý, khí hậu, môi trường, đa dạng sinh học, các loài quý hiếm, những loài đặc biệt có sức lôi cuốn, phong cảnh, các hệ sinh thái đang bị đe doạ…Cần quan tâm đến những gì có thể thu hút du khách và những rủi ro mà du khách có thể tạo ra. Xem xét cả về tính mùa vụ của các nguồn lợi này (như: thời tiết, các loài di cư, mùa vụ sinh sản).

Văn hoá
Lĩnh vực này bao gồm các thông tin về dân số, các nét văn hoá cơ bản, phong tục truyền thống và tập quán của địa phương, những điều được làm và cấm kỵ đối với du khách, nghèo đói và trình độ văn hoá của cộng đồng địa phương, những điểm thuộc về lịch sử và khảo cổ học… Lĩnh vực này cũng bao gồm cả những điểm và các sự kiện văn hoá, lịch sử hoặc khảo cổ học mà có thể thu hút du khách hoặc bị ảnh hưởng khi thực hiện du lịch tại những vùng này.

Kinh tế - chính trị, bao gồm hiện trạng của khu bảo tồn biển như đã có sự phân ranh giới phù hợp cho việc bảo vệ chưa, những hỗ trợ về kinh tế, hành chính cho việc thực hiện du lịch bền vững một cách có hiệu quả.

Hồ sơ du khách - Những nhu cầu và quan tâm của du khách sẽ tác động đến chương trình du lịch bền vững trong tương lai. Điều quan trọng là phải hiểu biết một cách đầy đủ về các đặc điểm sử dụng của du khách hiện có và tiềm năng. Quan tâm Ai là người mà Bạn muốn thu hút và sau đó thực hành Ai mà Bạn có thể thu hút. Những dạng du khách nào có thể quan tâm đến những điểm thu hút mà khu bảo tồn của Bạn có? Họ sẽ lưu trú ở đâu và những mối quan tâm của họ là gì? …Điều này không có nghĩa là tất cả các thông tin này đều có sẵn mà Bạn cần phải phỏng vấn hoặc khảo sát những du khách hiện có hoặc những du khách trong những điểm du lịch xung quanh.

Ngành du lịch – Không có sự hỗ trợ chủ động của những nhà điều hành tour kinh nghiệm thì việc thực hiện du lịch bền vững trong khu bảo tồn biển sẽ khó có thể thành công. Trước hết, cần tìm hiểu các điểm du lịch hiện có - những điểm thu hút du khách, các khách sạn hiện có và xu thế phát triển du khách. Sau đó là phỏng vấn các nhà điều hành tour và khảo sát khả năng phối hợp trong việc phát triển du lịch bền vững. Những nhà điều hành tour này có sẵn sàng hợp tác với các cộng đồng địa phương? Họ có bằng lòng tham gia thực hiện một số hoạt động làm giảm thiểu các tác động đến môi trường?

Cộng đồng địa phương – Đây là điều quan trọng để có những thông tin chi tiết về các cộng đồng bên trong và xung quanh khu bảo tồn biển, những hiểu biết về nguồn lợi tự nhiên, các nét văn hoá hiện có trong khu bảo tồn biển. Cộng đồng địa phương có thể có ảnh hưởng lớn đến các hoạt động quản lý của khu bảo tồn biển; Đây là điều hoàn toàn đúng đối với du lịch bền vững. Điều lý tưởng nhất là có những mối quan hệ qua lại giữa khu bảo tồn biển và các cộng đồng có liên quan và mỗi bên đều nhận được những lợi ích từ bên còn lại.

Những công cụ/phương pháp thu thập thông tin từ những người khác

Sử dụng các hình thức **phỏng vấn, tổ chức họp, thảo luận nhóm, các bảng câu hỏi và các đợt khảo sát, nhóm khảo sát** để thu thập được những thông tin từ những người khác, những người có những hiểu biết về khu bảo tồn biển và cộng đồng địa phương. Các bên liên quan khác nhau sẽ có những nhận thức khác nhau. Tất cả những nhận thúc này đều có thể có lợi trong một khía cạnh nào đó. Ví dụ: người ngư dân có thể cung cấp các thông tin về các loài cá rạn thường bắt gặp – các khách lặn ngắm nhìn những con cá này mà không bắt nó. Các nhà khoa học có thể biết những khu vực phân bố và mùa vụ của một số loài động thực vật quý hiếm và những vùng mà các loài sinh vật cần có những bảo vệ đặc biệt. Người dân địa phương có thể biết những đường mòn, những điểm thu hút tiềm năng và họ có thể sở hữu những loại thông tin khác nữa. Nhân viên khu bảo tồn biển, đặc biệt là các cán bộ hiện trường, có những nguồn thông tin quan trọng về nguồn lợi, tập tính của du khách và mối quan hệ của các cộng đồng địa phương.

Những nhìn nhận của các nhà điều hành tour cũng rất quan trọng. Họ biết du khách và những quan tâm, mong muốn của du khách tốt hơn những người khác. Họ có thể đưa ra những thách thức và cơ hội mà những người khác có thể không nhận ra. Cho dù là hiện tại không có những du khách đến tham quan vùng này, nhưng việc phỏng vấn những nhà điều hành, những người có thể sẽ tham gia vào du lịch bền vững trong tương lai, là rất hữu ích. Sự sẵn sàng của họ trong việc hỗ trợ du lịch bền vững (hạn chế số lượng du khách, giảm thiểu những tác động, mang lợi ích kinh tế đến cho khu bảo tồn và cộng đồng địa phương) sẽ rất quan trọng.

Một vài phương pháp/công cụ thu thập thông tin từ những người khác đã được sử dụng một cách rộng rãi và hữu ích:

Phỏng vấn đây là cách tốt nhất để thu thập những thông tin chi tiết và khuyến khích cộng đồng tham gia càng sâu càng tốt. Việc phỏng vấn thường xuyên cho phép người tham gia đưa ra những thông tin có giá trị và những chủ đề mà có thể bị thiếu trong lúc soạn thảo. Phỏng vấn những vị khách đến tham quan khu

bảo tồn biển là cơ hội tốt để mở rộng những cuộc phỏng vấn và làm cho mọi người cảm thấy thú vị hơn. Quan sát xung quanh cũng có thể giúp cho người được phỏng vấn biết những điểm quan trọng mà họ có thể đã bỏ qua.

Bảng câu hỏi và khảo sát là công cụ/phương pháp hữu ích trong việc ghi chép lại những thông tin có được trong các cuộc phỏng vấn. Cần lưu ý là nếu số lượng mẫu phỏng vấn trực tiếp quá lớn thì sẽ khó có thể thực hiện được. bảng câu hỏi và khảo sát cần phải ngắn gọn và được thiết kế tốt. Bảng câu hỏi và khảo sát nên được thiết kế bởi các chuyên gia tư vấn và được thử nghiệm ở phạm vi nhỏ trước khi mở rộng ra thực tế trong phạm vi lớn hơn. Thông thường thì tiến hành 2 đợt phỏng vấn bằng câu hỏi/khảo sát: một để dành cho du khách, những người tham quan đến khu bảo tồn biển và cái khác để dành cho cư dân địa phương.

Bảng câu hỏi và khảo sát có thể nói cho Bạn biết về đối tượng của Bạn như:

- Hồ sơ về địa lý và nhân chủng học (như: tuổi, nghề nghiệp, trình độ văn hoá…)
- Tập tính và cách sống.
- Mức độ hiểu biết về khu bảo tồn biển và du lịch bền vững: họ biết những gì và chưa biết những gì
- Quan điểm và những hỗ trợ cho khu bảo tồn biển đang được quản lý và những dự kiến thay đổi đối với khu bảo tồn biển hoặc các chương trình du lịch bền vững.

Thảo luận nhóm, hội thảo và các cuộc họp có giá trị trong việc liên kết các bên liên quan lại với nhau và khuyến khích trao đổi, chia sẻ ý kiến giữa các thành viên. Phương pháp/công cụ này rất quan trọng do những nguyên nhân sau: thứ nhất: đây là những phương tiện có giá trị để thu thập được những thông tin và quan điểm thực tế. Thứ hai: các phương pháp này có thể làm cho các bên liên quan cảm giác là họ đang tham gia vào quá trinh lập kế hoạch. Thứ ba: họ đang được huấn luyện – không nên bỏ qua mục đích này trong khi thiết kế những cuộc họp, nên sử dụng những buổi họp để thông báo cho mọi người biết về khu bảo tồn biển, mục tiêu của nó và các chương trình du lịch bền vững.

Nên thường xuyên có những bước tiếp tục sau các hội thảo và những cuộc họp bằng cách tóm tắt các ý kiến chính do các thành viên đưa ra và đưa ra những quyết định hoặc những bước tiếp theo. Những thông tin này nên được truyền xuống tất cả các thành viên tham dự cuộc họp. Điều này cho phép mọi người cảm thấy rằng cuộc họp có hiệu quả và những quan điểm, ý kiến của họ đã được lắng nghe.

Bây giờ chúng ta đi vào chi tiết 3 công cụ/phương pháp này: thảo luận nhóm, khảo sát cộng đồng và các cuộc họp để lập bản đồ cộng đồng.

1. Thảo luận nhóm

Thảo luận nhóm là cuộc họp với một nhóm nhỏ các thành viên và họ sẽ được hỏi về các quan điểm của họ đối với một số câu hỏi (đôi khi đã được đưa ra trong những bảng câu hỏi hoặc khảo sát) và cả nhóm thảo luận trên từng câu hỏi này. Về cơ bản, thảo luận nhóm là ***cuộc phỏng vấn được thiết kế và thực hiện dưới dạng nhóm nhỏ***. Đây là cách tốt để tìm hiểu về các hoạt động của các nhóm, tổ chức khác nhau và hiểu thêm làm thế nào để họ có thể đóng góp vào du lịch bền vững và lý giải các mối quan hệ và những quan điểm của họ về du lịch bền vững. Mục tiêu chính là để tạo ra được mối quan hệ giao tiếp giữa đại diện của các nhóm để thảo luận về những cơ hội và thách thức trong việc phát triển và duy trì các dự án du lịch trong vùng.

Cuộc thảo luận nhóm tốt nhất là nên có khoảng 10 người là đại diện của các bên quan tâm đến cộng đồng và họ cũng đại diện cho những quan điểm khác nhau cả tích cực và tiêu cực đối với việc phát triển du lịch bền vững. Các bên liên quan nên đại diện của nhiều tổ chức, thể chế mà chủ động tại địa phương, và đồng thời cũng nên có đại diện của cộng đồng địa phương. Sự tôn trọng và tin tưởng những thành viên tham gia vào cộng đồng được đánh giá rất cao và họ nên được tham gia sâu vào các thảo luận về sự phát triển và tính bền vững của du lịch.

Ví dụ về những thành viên nên được mời tham gia trong thảo luận nhóm:

- Thành viên của chính quyền địa phương
- Nghiên cứu - học thuật
- Tư nhân
- Cộng đồng nông dân
- Giao thông
- Các hội về văn hoá - nghệ thuật
- Các nhà điều hành tuor, nhà hàng, khách sạn, câu lạc bộ đêm và các quán rượu
- Những người được tôn trọng trong cộng đồng như: người lớn tuổi, Cha nhà thờ, Hiệu trưởng trường học, giáo viên và những người đứng đầu của cộng đồng.

Thực hành: Bạn nên mời ai đến tham dự buổi thảo luận nhóm cộng đồng?

Từng nhóm nhỏ sẽ thảo luận, Bạn nên mời ai đến tham dự thảo luận nhóm tại cộng đồng của Bạn. Càng riêng biệt càng tốt. Nếu Bạn không thể nghĩ ra những cá nhân riêng biệt nào đó cho một số lĩnh vực, bạn có thể yêu cầu để nghị một người phù hợp nào đấy? Lập danh sách của những bên tham gia - Bạn có thể sử dụng danh sách này để tổ chức những buổi thảo luận nhóm thực tế trong tương lai.

Điều khiển các buổi thảo luận nhóm

Việc điều khiển các buổi thảo luận nhóm thường là trách nhiệm của nhóm đánh giá – Nhóm hạt nhân nên bao gồm 3-5 người chịu trách nhiệm toàn bộ chương trình lập kế hoạch này. Nhóm lập kế hoạch bắt đầu bằng việc giới thiệu bản thân và mô tả các hoạt động đánh giá chính của nhóm. Từng thành viên được yêu cầu giới thiệu bản thân và các hoạt động mà họ chịu trách nhiệm trong nhóm đánh giá. Sau đó, nhóm lập kế hoạch nên trình bày những điều quan tâm và giải thích cho các bên liên quan hiểu tại sao buổi họp này là rất quan trọng. Trình bày rõ ràng các mục tiêu và giải thích những gì cần đạt được.

Sau đó nhóm lập kế hoạch có những câu hỏi nhóm, bằng cách tuân thủ theo nhưng câu hỏi đã được lập sẵn hoặc từ những bảng câu hỏi phát trực tiếp đến các thành viên tham dự. Mỗi một thành viên cần đưa ra những câu trả lời và cả nhóm thảo luận chính trên mỗi câu hỏi. Điều quan trọng là tất cả các thành viên tham gia đều được lần lượt đưa ra những quan điểm của họ. Người tổ chức, điều khiển cần phải trung lập và khách quan, lắng nghe những người khác và cố gắng hiểu được những quan điểm của họ. Đây có thể cũng là cơ hội đề cung cấp thông tin, nhưng không phải là thời gian để tranh luận với các thành viên khác về những quan điểm để cố gắng làm thay đổi những quan điểm của họ. Mục đích chính là khai thác tất cả những gì mà những người tham gia đang suy nghĩ và làm cho họ cảm thấy rằng họ đang được lắng nghe.

Cuộc thảo luận nhóm diễn ra tốt nếu có thể khuyến khích các thành viên tham gia và phát hiện những vấn đề, mối quan tâm mà cộng đồng liên quan đến việc phát triển du lịch, các vấn đề về nguồn lợi tự nhiên và những ưu tiên về văn hoá, kinh tế- xã hội. Một hoặc hai thành viên của nhóm lập kế hoạch nên ghi lại tỉ mỉ tất cả các điểm chính đã được đưa ra trong cuộc họp (bao gồm cả tiêu cực và tích cực) và ai đã đưa ra những ý kiên này.

Tài liệu 2.7 - Bảng câu hỏi làm mẫu về thảo luận nhóm

Thực hành: Thảo luận nhóm giả

Chia thành 2 nhóm và thực hiện một cuộc thảo luận giả như đã được mô tả trong tài liệu về thảo luận nhóm. Các thành viên có thể phân vai giống như các bên liên quan khác nhau – nhóm ngư dân, chủ khách sạn, cộng đồng địa phương…Sử dụng những câu hỏi trong tài liệu để làm cơ sở thực hiện cuộc thảo luận nhóm giả. Bạn có thể thay đổi những câu hỏi và đưa ra thêm những câu hỏi của Bạn.
Vào cuối giờ thực hành, Bạn sẽ biết làm thế nào để điều khiển được một buổi thảo luận nhóm, bảng câu hỏi và danh sách của những người được mời tham gia.

2. Khảo sát cộng đồng

Đợt khảo sát cộng đồng được tổ chức tốt sẽ cung cấp những bức tranh về các hiện trạng kinh tế xã hội và những phong tục liên quan đến khu bảo tồn biển, công tác bảo tồn và phát triển du lịch bền vững. Bên cạnh việc tìm hiểu về số lượng và dạng du khách mong muốn, các cuộc khảo sát này có thể giúp nhóm lập kế hoạch hiểu về các sinh kế của cộng đồng, các mối quan hệ của họ với nguồn lợi tự nhiên trong vùng và du lịch được thiết kế như thế nào để có thể hỗ trợ được các ưu tiên về môi trường và kinh tế- xã hội.

Ai nên được khảo sát?

Trong nhiều trường hợp, các cuộc khảo sát được thực hiện bằng cách chọn mẫu ngẫu nhiên trong cộng đồng. Việc này có thể thực hiện trực tiếp bằng cách đi từng nhà này qua nhà khác hoặc có thể chọn những vùng quan trọng như: chợ, các góc phố…- và có thể là hỏi 2-3 người qua đường để trả lời bảng câu hỏi của bạn. Ở một sô điểm, cuộc khảo sát này được thực hiện bằng cách gởi thư hoặc gọi điện thoại.

Cần thiết mẫu của bạn thu thập là đại diện cho cả cộng đồng, ***Bạn sẽ cần có một kích thước mẫu phù hợp và Bạn sẽ cần đảm bảo rằng mẫu của Bạn là đại diện cho cả cộng đồng***.

Điều may mắn, trong một vài trường hợp thì việc tính toán phức tạp để xác định kích thước mẫu là không cần thiết. Một quy luật đơn giản là đối với cộng đồng có cứ hơn 2.000 người, thì cần phải thu ít nhất là 385 mẫu để phản ánh đầy đủ những xu hướng phát triển của cả cộng đồng. Để đảm bảo số lượng mẫu của Bạn thu thập là đại diện cho cả cộng đồng, điều cần thiết là tất cả các thành viên đều có cơ hội được chọn lựa như nhau. Ví dụ: nếu Bạn đang khảo sát những người ở những vùng công cộng thì nên sử dụng những vùng công cộng khác nhau trong cùng cộng đồng đó. Nếu Bạn chỉ khảo sát trong 1 vùng đó, bạn có thể mắc phải những lỗi do thu mẫu như là tất cả những người trả lời Bạn đều là người của cùng 1 gia đình, hoặc có cùng một mức thu nhập hoặc cùng một ngành nghề…

Những quan tâm chính trong quá trình khảo sát cộng đồng:

- Một số cộng đồng mong muốn ra quyết định dựa trên sự đồng thuận. Nếu đây là trường hợp mà Bạn đang gặp thì Bạn cần phải khảo sát tất cả các hộ gia đình. Có thể gọi trường hợp này là điều tra hộ gia đình.
- Nếu bạn có một số người được tôn trọng trong vùng của Bạn theo những quan điểm truyền thống như Già làng, thì Bạn cần phải đưa họ vào trong mẫu khảo sát của bạn
- Nếu Bạn có những người mặc dù là sống bên ngoài vùng khảo sát nhưng họ vẫn được xem là những người thuộc về cộng đồng này và Bạn cảm

thấy là quan trọng cho đợt khảo sát của Bạn thì Bạn cũng nên đưa tên họ vào danh sách mẫu của Bạn.

- Bao gồm các nhóm ở bên ngoài của cộng đồng. Họ là những người thường hiểu về cuộc sống của người dân địa phương. Ví dụ: đợt khảo sát bị thiếu một số vùng có văn hoá thấp; khảo sát bằng điện thoại có thể thiếu những nhóm cộng đồng có thu nhập thấp. Cần đảm bảo là những người dân nghèo, các nhóm dân tộc thiểu số cũng được đưa vào trong các đợt khảo sát, bởi vì họ cũng sẽ tác động đến sự thành công của du lịch bền vững tại cộng đồng.
- Khuyến cáo là chỉ có những người bên ngoài hoặc các thành viên trong nhóm đánh giá thực hiện khảo sát cộng đồng. Nếu cộng đồng địa phương thực hiện thì kết quả sẽ giảm tính khách quan do quan điểm cá nhân của họ.

Thiết kế đợt khảo sát

Việc thiết kế các khảo sát là khó và nếu có thể thì nhóm khảo sát nên thuê một chuyên gia ở bên ngoài để thực hiện khảo sát. Việc lựa chọn câu hỏi cũng như điều chỉnh cách trình bày câu hỏi là rất quan trọng. Câu hỏi nên được trình bày một cách khách quan mà không có sự "dẫn dắt" người trả lời đến câu trả lời đã được định. Cũng cần quan tâm đến cách bố trí thứ tự của các câu hỏi và thời gian của buổi khảo sát. Câu trả lời cho những câu hỏi này có thể bị tác động bởi những chủ đề của các câu hỏi trước trong bảng câu hỏi. Câu hỏi ở cuối cuộc phỏng vấn có thể ít nhận được những sự quan tâm so với các câu hỏi ban đầu. Cuối cùng, cần quan tâm nữa là làm thế nào để xử lý kết quả - điều này sẽ giúp làm rõ cấu trúc của khảo sát.

Để dễ dàng xử lý tính toán các kết quả, các câu hỏi khảo sát nên là dạng có nhiều câu trả lời, có/không hoặc nên sử dụng mức độ đồng ý khác nhau, ví dụ như hoàn toàn đồng ý, đồng ý, không đồng ý, hoàn toàn không đồng ý và không có ý kiến. Nhóm của Bạn nên thảo luận ý nghĩa của các câu trả lời và làm thế nào để lý giải được các câu trả lời này.

Tài liệu 2.8 - Khảo sát cộng đồng mẫu

Tài liệu này bao gồm khảo sát chung với rất nhiều câu hỏi mẫu. Một cuộc khảo sát thực tế chỉ nên ngắn gọn vừa đủ cho người dân có thể hoàn thành trong vòng trên dưới 30 phút. Cần nói cho người được khảo sát biết về thời gian cần thiết để hoàn thành cuộc khảo sát ngay từ ban đầu.

Lý giải và phân tích khảo sát

Bước tiếp theo cho nhóm đánh giá là soạn thảo những số liệu đã thu thập được, có thể bằng máy tính hoặc bằng tay. Có một số người quen sử dụng máy tính và

các biểu bảng thì có thể thiết kế các bảng đầu vào số liệu và những chương trình xử lý, hoặc Bạn cũng có thể sử dụng các chương trình như Excel, StatView, SPSS, và SAS. Kiểm tra độ chính xác của số liệu đầu vào ngay từ khi bắt đầu quá trình này và cần sửa các lỗi càng sớm càng tốt.

Việc phân tích các bảng số liệu bằng tay cũng tương đối đơn giản. Những trả lời cho các câu hỏi có thể được đếm và tính phần trăm để xác định tỷ lệ trả lời trung bình. Ví dụ: nếu số lượng người trả lời câu hỏi là 200 và số lượng người trả lời theo lựa chọn riêng "Hoàn toàn đồng ý" là 50 thì phần trăm của người "hoàn toàn đồng ý" là 25%. Nếu bảng câu hỏi được thiết kế một cách dễ dàng cho việc lý giải và xử lý thì việc tính toán bằng tay sẽ không gặp vấn đề gì. Tuy nhiên, nó có thể là lâu hơn so với xử lý bằng các chương trình máy tính. Sự tương quan càng phức tạp có thể đưa ra được nhiều xử lý chi tiết hơn. Ví dụ như "Trong số 25% hoàn toàn đồng ý thì có đến 80% cảm nhận du lịch cần phải được lập kế hoạch tốt hơn nữa".

Những điểm cần quan tâm khác:

- Những đặc điểm nào cần khảo sát thêm?
- Số mẫu có đại diện cho cả cộng đồng không?
- Những trả lời chung chung của những người được khảo sát là gì? Có những câu hỏi nào tạo ra những câu trả lời trùng lắp không?
- Có mối liên quan rõ ràng nào giữa những câu hỏi khác nhau không?

Thực hành: Thiết kế khảo sát cộng đồng

Theo nhóm nhỏ của từng vùng, thảo luận những câu hỏi quan trọng nhất mà nên đưa vào trong khảo sát cộng đồng tại vùng của Bạn. Viết và đánh dấu trên tài liệu những câu hỏi mà Bạn muốn sử dụng. Bạn có thể áp dụng những câu hỏi này khi Bạn trở về lại vùng của bạn để thực hiện nó trong những đợt khảo sát thực tế.

3. Các cuộc họp lập bản đồ cộng đồng

Lập bản đồ cộng đồng là một công cụ khác để thu thập thông tin từ các bên liên quan và tập trung vào những mối tương quan về địa lý của các nguồn lợi trong cộng đồng. Trong việc lập kế hoạch cộng đồng, các bên liên quan có thể vẽ các bản đồ địa lý để biểu diễn các địa điểm du lịch, các nguồn lợi cộng đồng và những cơ sở hạ tầng hỗ trợ. Công cụ này có thể giúp nhóm xác định những điểm thiếu cần thiết phải được đánh giá. Quá trình này bao gồm:

- Cuộc họp với các bên liên quan để vẽ bản đồ nhằm xác định địa điểm của các nguồn lợi, hoạt động và các cơ hội.

- Xác định những vùng có những vấn đề riêng và tiềm năng cần phải được giải quyết
- Những cuộc thảo luận cởi mở và sâu sắc với cộng đồng về các vấn đề về nguồn lợi du lịch, các hoạt động, những tiềm năng và cơ hội.

Bản đồ thu được sẽ chỉ cho nhóm đánh giá và các bên liên quan, phân bố của các nguồn lợi, hoạt động, các vấn đề và cơ hội du lịch trong vùng; phạm vi và tầm cỡ của các vấn đề - xã hội, văn hoá, kinh tế và mối quan hệ của chúng với đa dạng sinh học. Điều này sẽ giúp hiểu thêm về ranh giới và các đặc điểm của các nhóm cộng đồng cần được tham gia hoặc quan tâm trong việc phát triển du lịch.

Lập bản đồ cộng đồng là cách hiệu quả nhất trong việc xác đinh những vùng tiềm năng cho việc phát triển du lịch và những nơi nào mà nhóm đánh giá có cơ hội có những cuộc họp chung với các đại diện của cộng đồng.

Việc lập kế hoạch dự án lập bản đồ cộng đồng cần ít nhất 6 tiếng đồng hồ.

Tài liệu 2.9 – Làm thế nào để lập bản đồ cộng đồng

Ưu điểm của việc lập bản đồ

Việc lập bản đồ cộng đồng có 2 ưu điểm chính:
-Thứ nhất là việc lập bản đồ có thể chỉ ra rõ ràng địa điểm của nguồn lợi, hoạt động, vấn đề và những cơ hội hiện có trong vùng cũng như phạm vi và tầm cỡ của các vấn đề cần được nghiên cứu. Nó sẽ làm đa dạng và mở rộng thêm dựa trên những thông tin thu được từ những đánh giá và nó cũng đưa thêm những chi tiết về các đặc điểm như: độ dốc, độ khô, cây cối, nước, đất và những nguồn lợi khác.

- Thứ hai là trong suốt quá trình vẽ bản đồ và thảo luận sẽ làm rõ thêm những thông tin phụ từ các thành viên tham gia. Việc thảo luận đôi khi cũng giúp làm rõ thêm các vấn đề trong quá khứ mà các thành viên lão thành của cộng đồng có thể nhớ ra được hoặc họ đã được Bố Mẹ hoặc Ông Bà của họ nói lại. Cuộc thảo luận này cũng là cơ hội tốt cho nhóm lập kế hoạch hỏi các đại diên cộng đồng về những xu thế du lịch trong quá khứ và những phản ứng và nhận thức của cộng đồng về ngành này…

Đưa ra những kết luận từ việc lập bản đồ cộng đồng

Nhóm lập kế hoạch cần phải thông báo và ghi lại những chủ đề, quan điểm, nhận xét và những phản ứng của tất cả các thành viên tham gia trong cuộc họp. Những buổi thảo luận này sẽ xác định những gì quan trọng mà người dân quan tâm về xã hội, kinh tế và môi trường. Việc định hướng cho buổi thảo luận là quan trọng. Cho dù nhận thức của mọi người là không đúng, nhưng họ cũng có thể chỉ ra cách mà họ nhìn nhận về vùng của họ. Quá trình thảo luận bản đồ bao gồm:

địa điểm, các tác động lên cơ sở hạ tầng và những dịch vụ khác, sẽ đưa ra những vấn đề quản lý nguồn lợi quan trọng mà nó sẽ giúp cộng đồng sẵn sàng cho việc lập kế hoạch du lịch bền vững.

Thực hành: Lập bản đồ cộng đồng

Theo nhóm nhỏ của từng vùng, thực hiện lập bản đồ cộng đồng trên bản đồ chính của khu bảo tồn biển. Đánh dấu những sử dụng nguồn lợi truyền thống của cộng đồng. Các ranh giới truyền thống như khai thác hải sản, quyền sử dụng đất hoặc nước.

(Đây sẽ là bản đồ mà bạn không có tất cả các bên liên quan cần thiết để tư vấn. Việc lập bản đồ cộng đồng một cách đầy đủ nên được thực hiện lại khi bạn trở lại vùng của minh)

Việc lập bản đồ cộng đồng có thể phát hiện một số nguồn lợi, cơ sở hạ tầng và những đặc điểm khác tương tự mà các nhà quản lý khu bảo tồn biển có thể vẽ để sử dụng trong các thống kê về cơ sở hạ tầng và các điểm thu hút mà chúng ta sẽ nghiên cứu trong phần tiếp theo. Tuy nhiên, nó cũng có thể bao gồm những thông tin phụ về lịch sử sử dụng nguồn lợi của cộng đồng – các vùng hiện đang khai thác, các ranh giới truyền thống, các vùng lịch sử cho các nghề khai thác khác nhau…Hơn thế nữa, các thành viên cộng đồng thường có nhiều thông tin về các điểm thu hút, cơ sở hạ tầng và khả năng tiếp cận được mà các nhân viên khu bảo tồn biển không biết.

2.4 Thống kế các điểm thu hút

Bước quan trọng trong quá trình đánh giá là đánh giá chính xác những gì mà khu bảo tồn của bạn có thể cung cấp cho du khách tiềm năng và những cơ sở hạ tầng nào cũng như khả năng của khu bảo tồn biển và cộng đồng địa phương có thể cung cấp cho du khách mà không làm ảnh hưởng đến nguồn lợi địa phương. Việc thực hành lập bản đồ cộng đồng mà bạn mới hoàn thành sẽ mang đến cho bạn một bức tranh tổng thể về những điểm thu hút tiềm năng và những cơ sở hạ tầng hiện có. Hãy tập trung hơn vào những điểm thu hút. Đây là điểm cần thiết để có được một bức tranh cô đọng và rõ ràng về những gì mà khu bảo tồn cần phải cung cấp cho các du khách tiềm năng.

Thực hành: Thống kê các điểm thu hút

Nhóm của mỗi khu bảo tồn sẽ sắp xếp 1 cái bàn khác nhau. Chọn bất kỳ một bản đồ nào của khu bảo tồn mà Bạn có và bản đồ mà Bạn có được trong ngày hôm qua. Sau đó đặt chúng lên trên bàn để dùng cho việc thống kê của Bạn.

Chọn một bản đồ mà Bạn dùng để làm việc chính nhất. Nếu có thể, bản đồ đó không chỉ biểu diễn khu bảo tồn mà còn cả các cộng đồng xung quanh, ví du: Những vùng khác mà du khách có thể đến tham quan trước hoặc sau khi đến khu bảo tồn của Bạn. Bạn đánh dấu những điểm thu hút và những cơ sở hạ tầng của các lớp khác nhau mà Bạn dùng trên bản đồ này.

Cần đọc hướng dẫn trước đây trước khi bạn bắt đầu. Tài liệu "Thống kê các điểm thu hút" sẽ là hướng dẫn chính để thực hiện thống kê các điểm thu hút và sau đó là tài liệu "xếp thứ hạng các điểm thu hút" sẽ giúp xếp hạng các điểm thu hút chính.

Tài liệu 2.10 - Thống kê các điểm thu hút

Tài liệu 2.11 - Xếp thứ hạng các điểm thu hút

Bước 1: lập danh sách các điểm thu hút trong khu bảo tồn biển của Bạn
Sử dụng các biểu mẫu để lập danh sách các điểm thu hút trong khu bảo tồn biển của Bạn và ghi chú về mỗi điểm. Biểu mẫu này được tiêu chuẩn hoá hoặc có thể điều chỉnh để phù hợp với khu bảo tồn biển của Bạn. Rà soát theo các dạng dưới đây để xem những đặc điểm nào mà khu bảo tồn biển của Bạn có đủ chất lượng như một điểm thu hút du khách. (Đây cũng chỉ là những đề xuất, không phải là một danh sách hoàn thiện; Bạn có thể khám phá những điểm thu hút khác đang có trong khu bảo tồn biển của Bạn).

***Các điểm thu hút tự nhiên**:* Các đặc điểm tự nhiên như cảnh đẹp, hồ, rừng, các công viên, bãi biển, hang động, thác nước, và những đặc điểm về sinh vật như các loài quý hiếm, chim, rùa và những động vật khác. Đa dạng sinh học và những điều kiện tự nhiên khác có thể là những điểm thu hút du khách rất lớn.

Các thu hút về văn hoá: Những mô hình về các cách sống truyền thống (các chợ công cộng), lễ nghi, các lễ hội tôn giáo, các lễ hội và các sự kiện lớn khác, nghệ thuật và thủ công, âm nhạc, khiêu vũ, ẩm thực truyền thống và các hoạt động kinh tế địa phương như khai thác cá, làm muối và làm nông. Những điểm thu hút này có những quan trong riêng bởi vì chúng không chỉ thu hút du khách mà chúng còn cho phép du khách tìm hiểu và hỗ trợ văn hoá địa phương.

Các điểm thu hút về lịch sử và di sản: Các pháo đài, chiến luỹ, bảo tàng, nhà thờ lăng tẩm, chùa chiền, các nét kiến trúc đặc biệt, các điểm khảo cổ học, tượng đài kỷ niệm, các địa đạo, nơi sinh và quê hương của những vị nổi tiếng, những vùng đất cổ, những trung tâm đô thị có tính lịch sử và những quận, huyện, các mốc ranh giới và những tour lịch sử khác. Nếu được chấp nhận về

mặt văn hoá, những nơi tôn nghiêm cũng có thể đưa vào danh sách này.

Các hoạt động giải trí: Chạy tàu thuỷ, đi bộ, leo núi, đạp xe đạp, cắm trại, chèo thuyền, bơi lặn, xem các sinh vật hoang dã, xem chim, dã ngoại, tắm nắng và chơi một số môn thể thao, trò chơi.

Bước 2: Lập bản đồ những điểm thu hút
Để đánh giá mối quan hệ giữa các điểm thu hút và tính khả thi để du khách có thể tiếp cận được từ điểm thu hút này qua điểm khác, ***cần đánh dấu vị trí các điểm thu hút trên các lớp của bản đồ, sau đó có thể di chuyển chúng trên hoặc đưa ra ngoài bản đồ***. Cách dễ nhất là có thể vẽ bằng bút chì và sau đó sử dụng các bút màu đánh dấu. Sau đó, bản đồ này có thể được quét lên dưới dạng điện tử để có thể sử dụng cho các mục đích báo cáo. Nếu có thể, hệ thống thông tin địa lý (GIS) và những kỹ thuật GIS sẽ giúp làm tăng tốc độ của quá trình này.

Cần nhớ bằng một điểm thu hút "thứ cấp" có thể thu hút du khách nếu nó ở gần một điểm thu hút "sơ cấp". (Những điểm thu hút sơ cấp là những điểm mà có thể thu hút du khách lập kế hoạch chỉ đến cho vùng này. Điểm thu hút thứ cấp sẽ thu hút du khách chỉ khi họ đến vùng này cho những mục đích khác.) Ví dụ như thác nước Victoria ở Nam Phi là một điểm sơ cấp, có nghĩa là du khách sẽ lập một kế hoạch đến vùng này để chỉ xem thác nước này. Tuy nhiên, khi du khách đến. họ thường ở lại thêm vài ngày để tìm hiểu các nét văn hoá và các chuyến thăm động vật hoang dã ở những khu bảo tồn xung quanh. Việc xác định và "bao gói" các điểm thu hút sơ cấp và thứ cấp lại với nhau có thể kéo dài được thời gian lưu trú của du khách và có nhiều tác động tốt về kinh tế hơn. Kiểm tra bản đồ của Bạn để tìm nếu có những điểm thu hút thứ cấp trong khu bảo tồn biển mà có thể nhập vào với các điểm thu hút sơ cấp.

Bước 3: Xếp hạng và đánh giá các điểm thu hút
Sử dụng các biểu mẫu, đánh giá và xếp hạng các điểm thu hút về những tiềm năng thu hút khách. Cách này sẽ giúp cho nhóm của bạn có những ý tưởng sơ bộ về những tiềm năng phát triển du lịch dựa trên các điểm thu hút trong vùng.

Những tiêu chuẩn dưới đây có thể giúp đánh giá các điểm thu hút:

• ***Tính duy nhất***— Điểm thu hút này có tính duy nhất như thế nào? ví dụ: một cái hồ, núi hay bãi biển, còn có những hồ, núi, bãi biển nào khác trong vùng hay không? Các điểm này có tiềm năng để thu hút du khách quốc tế hay trong nước? Đây là những điểm thu hút sơ cấp hay thứ cấp?

• ***Giá trị về phong cảnh hoặc thẩm mỹ*** —đây là việc đo đạc mục tiêu. Một phong cảnh có thể lôi cuốn do nhiều nguyên nhân khác nhau – có một số phong cảnh gây ấn tượng sâu sắc, một số lại có cảm giác bình yên hoặc có thể thu hút

bởi sự thú vị về văn hoá hoặc là môi trường của nó. Xem xét thêm về sự cộng hưởng của màu sắc, sự kịch tính của phong cảnh, những giá trị nghệ thuật hay những kiến trúc đặc biệt và sự đồng nhất hoặc đối lập về các thông tin địa lý hoặc các môi trường được xây dựng. Ví dụ: xem xét về sự xanh tươi của các khu rừng đang sinh sôi so với những cách đồng nông nghiệp, hoặc là những ngôi nhà truyền thống với màu sắc đỏ tươi của đất sét và màu sơn đối lập với những căn nhà xi-măng kiên cố màu xám hoặc những đầm phá có rừng ngập mặn với những vùng nước phản chiếu trái ngược với màu nước xám nâu của các ao tù nước đọng. Cũng cần quan tâm đến tình trạng vệ sinh, không có rác thải hoặc những vết vẽ ngoặc nghẹo trên tường, chất lượng không khí và tiếng ồn giao thông.

• ***Đa dạng sinh học*** —xác đinh về tính hiếm và duy nhất của các động thực vật cũng như khả năng nhìn thấy những loài này. Đối với những loài động vật khó nhìn thấy thì những đường đi hoặc dấu vết tồn tại của chúng cũng là những điểm thu hút du khách, cho dù là hiếm nhìn thấy trong thực tế. Cần phải kiểm tra lại với những chuyên gia địa phương hoặc các nhà khoa học về tên gọi của các loài tồn tại trong vùng. Những du khách yêu thiên nhiên thường thích xem cá voi hoặc những động vật biển khác, rùa biển, các bãi đẻ lớn của một số loài chim biển hoặc là động vật có màng chân, các loài chim nhiệt đới có nhiều màu sắc và các loài cá rạn sặc sỡ. Những người xem chim thường di chuyển cả hàng ngàn dặm để xem những loài chim quý hiếm – nhưng chỉ thực hiện nếu họ biết là sác xuất nhìn thấy các loài chim này trong thực tế là khá cao. Cần kiểm tra với các chuyên gia hoặc Tổ chức bảo tồn thiên nhiên quốc tế (IUCN) về danh sách các loài đang bị đe doạ để biết những loài của Bạn có bị đe doạ và có thể cần sự bảo vệ đối với những xáo trộn của du khách.

• ***Giá trị văn hoá***—Xem xét các điểm thu hút để trình diễn về các cách sống truyền thống của nền văn hoá ấn tượng; và những nghệ thuật và thủ công mỹ nghệ có chất lượng cao và có tính độc đáo của vùng; những lễ hội truyền thống, khiêu vũ và âm nhạc. Tính xác thật của những nét văn hoá này là điều hết sức quan trọng.

• ***Giá trị lịch sử***—quan tâm đến tuổi, sự duy tu và ý nghĩa của các kiến trúc và nghệ thuật, tầm quan trọng về tự nhiên và văn hoá của nó. Những thu hút về lịch sử mà con nguyên vẹn, được hiểu biết một cách đầy đủ và có những trang thiết bị phục vụ cho việc thuyết minh chúng một cách dễ hiểu (tờ rơi, bảng hiệu) theo các ngôn ngữ khác nhau sẽ có thể thu hút được nhiều du khách.

• ***Các sử dụng và hoạt động*** —Các hoạt động nào mà du khách có thể thực hiện? các sử dụng khác nhau hoặc những tỷ lệ tiềm năng của các hoạt động đối với mỗi điểm thu hút? Ví dụ: bãi biển được xếp hạng cao nếu nó có thể cung cấp các hoạt động mà có thể thu hút những du khách yêu thiên nhiên như việc xem rùa, bơi lội hoặc lặn có khí tài. Hoặc những đường mòn nào mà có thể có nhiều

cơ hội để xem chim hoặc nhìn thấy những động vật hoang dã.

• ***Sự tham gia của cộng đồng***—Các cộng đồng địa phương được tham gia và hưởng lợi từ những hoạt động của du khách tại các điểm thu hút như thế nào? ví dụ: nhà nghỉ có thể tuyển dụng đến 30 nhân viên là người địa phương và thực hiện các chuyến du lịch bằng tàu có 1-2 là người địa phương. Các cộng đồng địa phương có đủ khả năng để tham gia, như các ngư dân cùng các tàu có trang bị có thể vận chuyển du khách không? Đối với các điểm thu hút về văn hoá thì những truyền thống cộng đồng có được sử dụng một cách rộng rãi không?

• ***Khả năng điều khiển du lịch trong vùng*** —Vùng công cộng này có đủ rộng không? Ai sinh sống ở đó, những giấy phép nào cần thiết để sử dụng những vùng đất này và có những xung đột tiềm năng tại vùng này không?

• ***Tiếp cận*** —Có dễ dàng để tiếp cận được với điểm thu hút không? Đi bộ trong bao lâu để đến được bãi biển hoặc đường mòn? Trong bao lâu những hoạt động văn hoá này thường xảy ra một lần?

• ***Phát triển sản phẩm***—các điểm thu hút này được phát triển như thế nào? Những gì nên được bao gộp trong việc phát triển đầy đủ điểm thu hút hoặc những sản phẩm? ví du: vùng này có cần được làm vệ sinh không? những cơ sở hạ tầng nào như nhà nghỉ, các biển chỉ đường, các đường dẫn đến các điểm thu hút hoặc những đường mòn, cần được phát triển như thế nào? Có thể những điểm thu hút này chỉ cần được phát triển một phần, ví du: các cửa hàng thủ công và nghệ thuật đã tồn tại, tuy nhiên chỉ cần quảng cáo hoặc thống kê thông báo tốt hơn.

2.5 Thống kê khả năng và các cơ sở hạ tầng

Bây giờ Bạn đã có một bức tranh rất tốt về những điểm thu hút du lịch tiềm năng trong vùng của Bạn, chỉ cần xem xét khu bảo tồn và cộng đồng của Bạn có những cơ sở hạ tầng cần thiết để điều khiển du khách. Những phát triển nào nên được thực hiện trước khi bắt tay vào du lịch bền vững? Du khách sẽ có những thức ăn, nhà nghỉ và giao thông có chất lượng cao? Những điểm thu hút du khách có cần trang trí lại hoặc cần những trang thiết bị để thuyết minh cho du khách? Những tàu và những hướng dẫn viên đã sẵn sàng cho những hoạt động du lịch đặc biệt như các hoạt động về lặn biển, xem chim hoặc bắt cá…?

Một phần quan trọng của quá trình này mà cần phải ghi nhớ về **sức tải** của khu bảo tồn biển của Bạn – Số lượng du khách đến thăm mà không làm phá vỡ nguồn lợi? Lượng nước ngọt có thể cung cấp hoặc chất thải như có thể điều khiển và xử lý lượng chất thải ra từ các tàu du lịch hoặc những khách sạn lớn? (Chúng ta sẽ thảo luận chi tiết về sức tải trong những học phần sau)

Tài liệu 2.12 - Thống kê về các dịch vụ và cơ sở hạ tầng

Thực hành: Thống kê về dịch vụ và cơ sở hạ tầng

Bạn sẽ sử dụng thời gian này để thảo luận về những cơ sở hạ tầng trong khu bảo tồn biển của bạn và môi trường địa phương về những khía cạnh sau:

1. ***Giao thông và khả năng tiếp cận giao thông***
2. ***Các dịch vụ công cộng*** *(công an, điện, nước, chất thải …)*
3. ***Chất lượng môi trường*** *(chất lượng không khí...)*

Dưới đây là những hướng dẫn và câu hỏi trong tài liệu 2.10, làm một bảng mới về cơ sở hạ tầng trong khu bảo tồn biển của Bạn. (Bạn có thể làm những bảng khác nhau cho các loại cơ sở hạ tầng khác nhau. Bạn cũng có thể đánh giá cơ sở hạ tầng của các cộng đồng xung quanh nếu Bạn có đầy đủ thông tin)

Ghi nhớ rằng những thông tin này sẽ là một phần trong quyết định phát triển du lịch của Bạn. Ví dụ: nhóm của Bạn có thể dự kiến một loại sản phẩm khác nếu họ tìm ra rằng không có đủ nước để cung cấp cho những phương tiện du khách.

Những thông tin phụ có thể thu được khi sử dụng những thống kê dưới đây:

Tài liệu 2.13 - Thống kê về khả năng cạnh tranh và cung cấp

Tài liệu 2.14 - Thống kê lao động

2.6 Đánh giá dấu vết của du lịch

Đây là một trong những đánh giá quan trọng nhất mà nhóm cần phải thực hiện. Mục đích của nó là để dự đoán những tác động môi trường từ việc phát triển du lịch. Công việc này sẽ hình thành nên một hợp phần quan trọng trong chương trình đánh giá du lịch của Bạn – nó sẽ xác định dự án hoặc sản phẩm này nên tiếp tục hay không.

Điều quan trọng nên ghi nhớ là nhiệm vụ của nhóm không pải là để "chuyển giao" những khái niệm nào đó về phát triển du lịch đến cho cộng đồng. Vai trò của Bạn là đánh giá có mục tiêu về những thông tin thu thập được thông qua đợt đánh giá này, đưa ra các vấn đề tiềm năng và xác định các cơ hội để cải thiện. Sau đó những quan tâm này nên được sử dụng để hướng phát triển những loại hình du lịch nào nếu nó phù hợp và có thể.

Tìm hiểu về những lợi ích môi trường tiềm năng

Như chúng ta đã thấy trong những hợp phần khác, du lịch có thể là những lợi ích quan trọng đối với khu bảo tồn biển và cộng đồng địa phương. Rất nhiều lợi ích này đã được chuyển đổi sang lợi ích về môi trường như:

- ***Cung cấp tài chính cho công tác bảo tồn***—những lợi tức có thể được phân phối các các nỗ lực bảo tồn đa dạng sinh học thông qua một số cơ chế, như phí vào khu bảo tồn, phí cho thuê - nhượng quyền sử dụng đất, thuế, các khoản tài trợ và hỗ trợ của du khách.
- ***Thay thế về kinh tế*** —Cung cấp việc làm và tạo ra những thu nhập mới cho cộng đồng địa phương như là một trong những cách tạo thu nhập thay thế cho những hoạt động có tính huỷ diệt như chặt phá, đốt rừng, khai thác quá mức và những hoạt động phi pháp khác.
- ***Xây dựng trách nhiệm***—Những cộng đồng địa phương mà hưởng lợi từ việc phát triển du lịch sẽ quan tâm nhiều hơn về công tác bảo tồn những di sản văn hoá và tự nhiên độc đáo.
- ***Thúc đẩy bảo tồn trong khu vực tư nhân***—nhu cầu của du khách về khám phá những khung cảnh tự nhiên và hoang sơ, cũng như ngắm nhìn sinh vật hoang dã có thể sẽ thúc đẩy những nhà đầu tư tư nhân vào các vùng bảo tồn để làm thoả mãn những nhu cầu này.

Tuy nhiên, việc lập một kế hoạch nghèo nàn hoặc là sự phát triển bùng nổ của du lịch có thể áp đảo các nguồn lợi tự nhiên và các cơ sở hạ tầng của cộng đồng. Ví dụ: một sản phẩm du lịch được thiết kế một cách nghèo nàn có thể xáo trộn đến các sinh cảnh sống của sinh vật hoang dã, làm xuống cấp các dòng chảy và làm ô nhiễm các hệ thống nước cũng như nảy sinh các vấn đề quản lí chất thải rắn.

Tìm hiểu về các tác động tiêu cực đến môi trường

Để hướng các nghiên cứu lên những tác động đa dạng sinh học và môi trường tiêu cực tiềm năng, cần tập trung lên các lĩnh vực và câu hỏi sau. Danh sách này chỉ là những khởi điểm đơn giản để cung cấp cho bạn những ý nghĩ - Bạn có thể nghĩ thêm những câu hỏi có thể áp dụng trong vùng của Bạn.

Động thực vật—Có những thực vật, chim, thú, bò sát, lưỡng cư và những loài cá trong vùng của Bạn đang bị đe dọa? sinh cảnh sống của chúng ở đâu? tại sao chúng lại bị đe dọa? Mối tương quan của chúng đối với du lịch? Như những loài này có sinh sống trong vùng phát triển du lịch tiềm năng không? Chúng có phải là những điểm thu hút du khách không? Những trường hợp này, tiếng ồn từ các đám đông du khách có thể ảnh hưởng đến việc bắt mồi và chu kỳ sinh sản, để từ đó dẫn đến tỷ lệ tử vong cao và sự phát triển quần thể bị giảm mạnh.

Sinh cảnh sống quan trọng—Những vùng nào hình thành nên những sinh cảnh sống quan trọng? Tại sao chúng lại là quan trọng và những du khách đã

tác động đến chúng như thế nào? Thông thường những loài động vật bị đe doạ do những sinh cảnh sống của chúng bị đánh mất. Đặc biệt là những bãi đẻ, làm tổ và những vùng dinh dưỡng. Đó có thể là kết quả của việc phát triển nông nghiệp, nhà nghỉ và những dạng phát triển khác của con người. Một số sinh cảnh sống quan trọng có thể được xác đinh bằng cách thiết kế các khu bảo tồn và các vùng lõi trong các khu bảo tồn. Những nghiên cứu và phỏng vấn những chuyên gia địa phương sẽ giúp xác định những vùng này, nếu chưa được bảo vệ và cần phải được quan tâm xem xét.

Các hệ sinh thái chức năng—Du lịch và sự phát triển của con người đang có xu hướng diễn ra tại những hệ sinh thái có tính đa dạng sinh học cao nhất. Các vùng ven biển, sông và hồ, các vùng núi, rừng nhiệt đới, đất ngập nước và thảo nguyên đều là những vùng giải trí phổ biến. Những vấn đề cần quan tâm bao gồm sự phá huỷ các quá trình sinh thái và làm phức tạp sự phụ thuộc của động thực vật vào các thuộc tính tự nhiên. Ví dụ: tiếng ồn và ánh sáng có thể làm cản trở rùa lên làm tổ tại các bãi biển. Việc chặt phá thực vật ở dọc các bờ sông sẽ làm tăng khả năng xói mòn đất và tác động xấu đến các sinh cảnh sống của cá và một số loài ếch; Những khách bơi lặn làm phá vỡ các rạn san hô, từ đó phá huỷ các bãi đẻ quan trọng.

Hành lang sinh học và những cảnh đẹp tự nhiên —Việc đảm bảo đủ các sinh cảnh sống ở trên cạn, các dạng di cư và tiếp cần đầy đủ các nguồn thức ăn là những điều quan trọng cho những loài thú lớn như Voi, Báo đốm. Việc phát triển du lịch có thể làm cản trở các vùng liên kết của những hệ thống núi, thung lũng, đồng bằng và các rừng nhiệt đới. Ví dụ: những con đường có thể là những rào cản đối với các loài như rùa, ếch và cua; và sự giao thông trên đường có thể giết chết một số loài di cư. Tương tự như vậy, du lịch có thể được lập kế hoạch để hạn chế sự chia cắt bằng cách nâng cao việc bảo vệ các khu vực tránh khỏi những kiểu phát triển có tính huỷ diệt như việc đốn gỗ.

Nước—Những nguồn nước sạch và không ô nhiễm từ các sông, hồ, đầm phá là quan trọng đối với các dạng đa dạng sinh học bao gồm những du khách tham quan đến vùng này. Nguồn nước chính cho cộng đồng hiện tại là từ đâu? Có phù hợp không? có được bảo vệ tốt không? Những vấn đề đang tồn tại với các nguồn nước là gì? Du lịch có làm trầm trọng thêm các vấn đề này không? như làm ô nhiễm những nguồn lợi qúy giá hoặc nhu cầu cung cấp quá mức.

Các nguồn lợi năng lượng —Phần lớn các vùng, việc cung cấp năng lượng là vấn đề mà du lịch có thể dễ dàng làm trầm trọng thêm. Nó có thể gây ra nhiều vấn đề môi trường rộng lớn hơn như việc ô nhiễm không khí từ nguồn điện tạo ra nhờ than. Nó cũng có thể gây ra những tác động địa phương lên đa dạng sinh học. Ví dụ: trong nhiều vùng đã sử dụng quá mức than củi đã gây ra việc chặt phá rừng và làm mất đi nguồn thức ăn và điểm sinh sản quan trọng của một số loài chim và các loài động vật khác. Hơn thế nữa, việc loại các các sản phẩm

thải từ dầu, gas và xăng có thể phá huỷ các sinh cảnh sống ở biển và nước ngọt.

Các hệ thống quản lý rác thải —Các hệ thống hiện tại có phù hợp để thải một cách an toàn các chất thải rắn và sinh hoạt? Chúng có thể điều khiển những nhu cầu bổ sung? Ở nhiều vùng, các hệ thống quản lý rác thải không có đủ năng lực để xử lý và giải phóng một cách hiệu quả các chất thải rắn và chất thải sinh hoạt. Du lịch có mang đến mối đe doạ thật sự phá huỷ các hệ thống hiện có và tác động đến môi trường tự nhiên? Điều không may là phần lớn các hoạt động du lịch đều tạo ra một lượng đáng kể các chất thải và nhóm đánh giá sẽ cần phải quan tâm đến các vấn đề tiềm năng liên quan đến nước thải, xử lý chất thải và các chất rắn.

Nước thải được thải ra chủ yếu từ việc tắm rửa, nhà vệ sinh và chất thải. Nó có thể làm ô nhiễm các nguồn nước với các loại vi khuẩn nguy hiểm như coliform gây bệnh truyền nhiễm. Hoá chất từ các loại bột giặt, thuốc trừ sâu, diệt cỏ tiêu diệt nhiều loài sinh vật biển và nước ngọt.

Xử lý chất thải kém có thể dẫn đến ô nhiễm nước ngầm và tầng mặt và làm suy thoái các nguồn lợi biển như rạn san hô.

Chất thải rắn thường được tích tụ tại những bãi rác được thiết kế một cách nghèo nàn hoặc được thải trực tiếp vào trong đại dương, sông và hồ. Bên cạnh việc làm mất thẩm mỹ, việc thải rác bừa bãi có thể gây ra ô nhiễm đất và nước một cách trầm trọng. Ô nhiễm do các chất gây độc như các vỏ thùng sơn và pin là cực kỳ nguy hiểm. Những điểm đổ rác cũng sinh ra nhiều ruồi, là đối tượng có thể truyền bệnh cho các cộng đồng xung quanh, tạo ra những khí độc và kết quả là có thể gây ra những đám cháy độc.

Chất thải, đặc biệt là trong các vùng tự nhiên, có thể thu hút các sinh vật hoang dã và làm chúng có thể bị thương hoặc mắc bệnh như một số loài chim và cá cố gắng tiêu hoá những đầu thuốc lá.

Phát triển và xây dựng —Những vấn đề tiềm năng liên quan đến việc xây dựng các phương tiện và cơ sở hạ tầng là gì? Có những vấn đề liên quan với các vật liệu xây dựng? Những đo đạc nào có thể cần thiết được thực hiện tại những vùng đang phát triển? Du lịch thường có những tác động lớn nhất đến môi trường và đa dạng sinh học trong suốt giai đoạn xây dựng và phát triển. Ở nhiều nước, các nhà đầu từ thường chặt phá những thực vật để làm ranh giới và chuẩn bị cho xây dựng. Những vùng nuôi dưỡng ấu trùng rất quan trọng của một số loài sinh vật biển đã bị phá huỷ do việc chặt bỏ những vùng rừng ngập mặn và lấp các vùng đất ngập nước để mở rộng diện tích và bãi biển. Việc phát triển vùng ven bờ gây ra hiện tượng xói lở, làm giảm độ trong của nước và làm nghẹt thở các vùng rạn. Thông thường các vật liệu xây dựng có thể được lấy từ các

vùng địa phương. Ví dụ: việc đốn chặt gỗ gây ra việc phá rừng, "khai thác cát" hoặc các mảnh vụn và đá sỏi từ các dòng sông bờ biển đã gây ra những thay đổi lớn đến môi trường tự nhiên.

Giới thiệu về loài xâm nhập —Một số vấn đề hiện tại đối với việc vận chuyển các loài động thực vật ngoại lai là gì? Các cơ quan hải quan, các Sở nông – ngư nghiệp sẽ có những thông tin về các vấn đề nổi cộm này? Các loài xâm nhập có thể là những đe doạ rất lớn đối với đa dạng sinh học. Chúng không phải là những loại động thực vật địa phương mà khi xuất hiện chúng sẽ là những vật dữ hoặc cạnh tranh những nguồn thức ăn ngon. Du khách có thể đưa các loài xâm nhập này đến một vùng một cách tình cờ. Thông thường các du khách yêu thích những loài động thực vật ngoại lai và mang chúng đến những vùng mới. Du khách cũng có thể mang những loài trái cây và thực vật mà có thể chứa một số loài côn trùng xâm nhập.

Các nguồn thông tin
Việc đánh giá các dấu vết du lịch bắt đầu bằng cách nghiên cứu những tài liệu hiện có về các tác động môi trường tiềm năng của du lịch và những đe doạ đến đa dạng sinh học. Thông qua cách khám phá các nguồn thứ cấp, nhóm có thể tìm được những bức tranh về các vấn đề về môi trường và đa dạng sinh học ở trong vùng. Tuy nhiên, việc nghiên cứu những tác động riêng lẽ liên quan đến việc phát triển du lịch có thể là chưa có. Việc tổng hợp của nhóm đánh giá về phát triển du lịch trong vùng cùng với các quan điểm của chuyên gia địa phương sẽ cung cấp những cơ sở quan trọng để tạo ra ma trận về các dấu vết đa dạng sinh học và môi trường tiềm năng.

Tài liệu 2.15 – Các nguồn thông tin cho việc phân tích dấu vết

Lưu ý: Trang số 2 của tài liệu này bao gồm các câu hỏi mẫu để hỏi các chuyên gia về môi trường.

Tổng hợp: Sử dụng ma trận dấu vết
Để tiếp tục đánh giá sự tác động đa dạng lên những hiệu quả môi trường, nên sử dụng "ma trận dấu vết" để điền những lợi ích và các giá tiềm năng của việc phát triển du lịch.

Tài liệu 2.16 – Phân tích dấu vết

Khi nhóm đã thực hiện đầy đủ những nghiên cứu cơ bản và phỏng vấn các chuyên gia, sử dụng cột cuối cùng để xác định những tác động tổng thể của việc phát triển du lịch tiềm năng có thể tích cực, tiêu cực hoặc trung lập bằng cách sử dụng +, -, hoặc 0. Khi thực hiện đánh giá tiếp tục dự án hay sản phẩm này hay

không, cần xem xét các dạng vấn đề dưới đây có thể liên quan đến các tác động tích cực và tiêu cực:

- Tính điều khiển;
- Khả năng xảy ra;
- Thời gian và tính nghiêm trọng;
- Bề ngang, độ sâu và khả năng lan toả.

Thực hành: Phân tích dâu vết

Hoàn thành việc phân tích dấu vết cho khu bảo tồn biển của Bạn bằng cách sử dụng những thông tin mà Bạn vừa mới thu thập được trong những công cụ được học trong ngày hôm nay.

Xem xét ma trận để giúp quyết định sự phát triển du lịch về tổng thể là mang đến những lợi ích hay tác động đến khu vực này.

Thực hành: Bức tranh lớn

Các thành viên của khu bảo tồn bây giờ nên có một ý kiến tốt về những điểm thu hút, cơ sở hạ tầng và những rủi ro đến khu bảo tồn biển của Bạn.

Mỗi nhóm nhỏ chọn ra 1 người để trình bày nét chính (5 phút) về những kết luận của toàn nhóm.

Bây giờ là làm việc theo nhóm lớn là làm một bản đồ về toàn cảnh vùng Biển Đông để đưa toàn bộ các khu bảo tồn biển của tất cả các thành viên trong nhóm. Đánh dấu vị trí của các khu bảo tồn lên đó. Một người sẽ lập danh sách các khu bảo tồn biển có trên bản này và ghi chú những điểm thu hút và đặc điểm chính của mỗi khu bảo tồn. Đánh dấu những dịch vụ phà, đường xá và trên không. Đánh dấu các địa điểm của các điểm thu hút chính khác.

Xác định những vùng mà những thu hút chính được thể hiện gần nhau và có thể đánh dấu để thiết kế những gói du lịch cho du khách. Sáng kiến của Bạn liên kết với tầm nhìn du lịch cho toàn cảnh vùng biển khu vực Đông Nam Á mà Bạn đã phát triển trong ngày hôm qua?